

ER WAS EENS EEN STAD

Dit boek zou met een disclaimer of toch een voorzichtige waarschuwing moeten verschijnen: "Wie dit leest, kan lichte vormen van jaloezie beginnen vertonen." Want eerder dan een geschiedenis van de Amsterdamse planologie, is het boek toch in de eerste plaats het relaas van het professionele wedervaren van de planoloog Zef Hemel (° 1957). Die carrière is zo rijk gevuld, dat de ambitieuze lezers onder ons af en toe toch met lichte afgunstige symptomen te kampen kunnen krijgen. Hemel mocht immers zowel aan de zijlijn staan als in de cockpit zitten bij de totstandkoming van enkele van de meest spraakmakende plannen en historische kantelmomenten in de recente Nederlandse planologie. Zo sleutelde hij aan de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, was hij directeur van de Academie van Bouwkunst Rotterdam en adjunct-directeur van de Dienst Ruimtelijke Ordening Amsterdam. Later werd Hemel hoogleraar aan de 'Wibautleerstoel' voor grootstedelijke problematiek aan de Universiteit van Amsterdam. Bovendien droeg hij actief bij aan onder meer de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam 2009 en het symposium 'Creatieve Steden' in 2011 in Amsterdam.

Het is die brede betrokkenheid die de lezer een uniek zitje op de eerste rij bezorgt bij politiek en ambtelijk gekissebis over grootse plannen, gelobby voor meer planologische slagkracht of zelfs persoonlijke momenten van inspiratie tijdens een gezinsreis. Laat nu net die betrokkenheid ook een van de belangrijkste karaktertrekken zijn die Hemel eist van een hedendaags visionaire planoloog. Hij ziet die als een soort onderzoeker-moderator. Iemand die de onzekerheid weet te aanvaarden, betrokken is bij de acties die hij/zij bedenkt, leert door ervaring uit die acties, en altijd een juiste plaats voor dialoog tussen de betrokken stakeholders weet te vinden. Een planoloog staat met andere woorden niet als techniek objectief aan de kant, maar schaakt actief mee, stelt Hemel meermaals.

Als praktiserende academicus (of is het andersom?) weet Hemel in het boek bovendien enkele discipline schotten te slopen. De eerste die er moeten aan geloven zijn die tussen ruimtelijke planning en planologie. Als brug tussen die twee disciplines schuift hij zelf de 'narratieve planologie' naar voor. Een vorm van strategische planning die door het maken en blijvend (door) vertellen van realistische en aansprekende toekomstverhalen

verschillende partijen weet te mobiliseren. Een andere dichotomie die Hemel in zijn boek beslecht, is die tussen plannen en ontwerpen. Zo wijst hij herhaaldelijk op het belang van de tandems analyses en verbeelden, meten en tekenen, rekenen en overtuigen.

ER WAS EENS EEN STAD

VISIONAIRE PLANOLOGIE

Uitgeverij Pluin

ZEF HEMEL

Dit twee decennia lange en 407 pagina's dikke overzichtswerk is origineel gestructureerd volgens drie schaalniveaus: de regio, de stad en de binnenstad. Dat is een verdienstelijke poging om dat rijke wedervaren te ordenen, maar niet altijd even strikt te hanteren. Want, zo bepleit Hemel zelf herhaaldelijk, goede planologie verweeft zich immers over de verschillende trapjes van de schaalader. Een tweede ingang in het boek vormen de biografieën van enkele van Hemels 'helden'. Illustere visionairen zoals Patrick Geddes, Jane Jacobs en John Friedmann krijgen een diepgravend eerbetoon. Maar ook meer lokale helden zoals Dirk Frieling en Theo van Lohuizen draven op. Bij deze biografieën weet Hemel verder te gaan dan wat de meesten onder ons meekregen in een cursus 'Geschiedenis van de Ruimtelijke Ordening' of wat Wikipedia doorgaans bijeenprokkelt. Hemel brengt historische context maar ook in kijkt in hun persoonlijke leven

en carrière, wat de oorsprong van verschillende planologische denkbelden zoveel beter doet begrijpen. Geddes roemt hij voor zijn zintuigelijk waarnemen, Frieling voor zijn verbeeldingskracht, Van Lohuizen voor zijn nauwgezetheid, Jacobs voor haar gekende inductietechniek, Friedman voor zijn kennisontwikkeling, Throgmorton tenslotte voor zijn overtuigingskracht. Hij voert ze dus niet alleen op als protagonisten van successieve stromingen, maar eerder als symbool van simultane eigenschappen waarover een 21ste -eeuwse planner zou moeten beschikken.

De ruimtelijke oefening is niet af en zal ook nooit af. Amsterdams recente structuurvisie blikkt vooruit tot 2050 en recent lanceerden ook de Rijksbouwmeesters het lovenswaardige initiatief van het Toekomstatelier waarin de planhorizon al op 2100 ligt. Ik hoop van harte dat deze klepper op hun nachtkastje prijkt.

Maarten Van Acker (maarten.vanacker@uantwerpen.be) is dr. Arch. Stedenbouwkundige en professor Stadsontwikkeling (Universiteit Antwerpen).